

Barnets psykologi

Usha Goswami

Översättning av Lisa Sjösten

fri tanke

*Till minne av mitt syskonbarn
Zachary Thomas Goswami-Myerscough*

Fri Tanke förlag
fritanke.se
info@fritanke.se

© Usha Goswami 2014
© Svensk utgåva Fri Tanke förlag 2018

ÖVERSÄTTNING: Lisa Sjösten
REDAKTÖR: Sanna Ehrnlund
FORMGIVNING OMSLAG: Ola Gustafsson
FORMGIVNING INLAGA: Sanna Ehrnlund
TRYCK: Scandbook, Falun 2018

ISBN: 978-91-87935-35-0

Innehåll

Inledning	7
1. Bebisar och vad de vet	11
2. Att lära sig om omvärlden	35
3. Att lära sig språk	59
4. Vänskap, familjer, låtsaslek och fantasi	82
5. Lärande och minne, läsning och antal	105
6. Den lärande hjärnan	127
7. Teorier och neurobiologisk forskning om utveckling	150
Referenser	174

Inledning

Det är spännande tider inom barnpsykologin. Nya tekniker för hjärnabbildning och genetik har gett oss viktiga nya insikter om hur barn utvecklas, tänker och lär sig saker. I denna bok sammanfattas den senaste forskningen om kognitiv utveckling och socioemotionell utveckling, i huvudsak med fokus på barn i åldrarna 0 till 10 år. Kognitiv utveckling handlar om hur barn tänker, lär sig och resonerar. Socioemotionell utveckling handlar om hur barn utvecklar relationer, en känsla av själv och förmågan att kontrollera sina känslor. Det sociala och känslomässiga välbefinnandet är i grunden sammanlänkat med den kognitiva utvecklingen. Barn som känner sig glada och trygga i familjen, kamratgruppen och den större sociala omgivningen har goda förutsättningar att nå sin fulla kognitiva potential. Barn som växer upp i miljöer som gör dem oroliga eller rädda har däremot svårare att må bra och utvecklas, såväl kognitivt som känslomässigt.

Att skapa de bästa tänkbara miljöerna för små barn är lyckligtvis något som vem som helst kan lyckas med. Det enda som krävs är tid, tålamod och kärlek. Studier i barnpsykologi har visat att *värme* och *lyhörda och förutsägbara*

reaktioner (responsive contingency) är nyckeln till en sådan gynnsam utveckling. Lyhörda och förutsägbara reaktioner betyder helt enkelt att man reagerar på barnets signaler direkt, och fokuserar på det som barnet väljer att intressera sig för. Barnet lär sig effektivt när det upplever sig få sina signaler bekräftade. Inte ens nyfödda spädbarn lär sig saker passivt. De är aktiva när de väljer vad de riktar sin uppmärksamhet mot och när de försöker fånga andra människors uppmärksamhet. När ett litet barn ber om en speciell leksak och en vuxen reagerar genom att ge henne leksaken och sedan förlänga interaktionen ("Här är nallen. Jag tror att den är hungrig!") främjar detta den kognitiva utvecklingen. En vuxen som *genomgående* (inte bara någon gång då och då) ignorerar barnet, eller reagerar genom att säga "Var tyst, du behöver inte den nu", främjar däremot inte barnets kognitiva utveckling. Ett barn som ständigt blir försummat eller ignorerat eller växer upp utan värme löper risk att utveckla sämre sociala, kognitiva och akademiska förmågor.

Förutom värme och ett lyhört och förutsägbart omhändertagande är *språket* en viktig faktor för barns utveckling. Såväl språkets kvalitet som dess kvantitet är av betydelse. Barnets hjärna är en inlärningsmaskin och hjärnan kräver en viss mängd *stimulans* för att lära sig saker på ett effektivt sätt. Studier av små barn visar att de får höra över 5 000 yttranden varje dag. Det finns faktiskt en amerikansk studie som visar att barn i familjer med högre inkomster fick höra i genomsnitt 487 yttranden i timmen. Barn i familjer med lägre inkomster fick däremot höra i genomsnitt 178 yttranden i timmen. Författarna räknade ut att vid fyra års

ålder hade barnen från höginkomsthushåll fått höra omkring 44 miljoner yttranden, att jämföra med barnen från låginkomstfamiljer som bara hade fått höra omkring 12 miljoner. Miljömässiga skillnader som denna får mycket betydelsefulla konsekvenser för hjärnan. Som vi kommer att se är den optimala utvecklingen av grammatisk förmåga (kunskap om språkets struktur) och fonologi (kunskap om ordens ljudstruktur) beroende av att hjärnan får tillräckligt stor språklig stimulans. Språkets kvantitet har alltså betydelse.

Kvaliteten på det språk man använder när man pratar med små barn är också viktig. Det enklaste sättet att förbättra språkets kvalitet är att interagera med hjälp av böcker. Bara att titta på bilderna i en bok tillsammans och prata om dem leder till en mer komplex grammatik och till att man använder nya begrepp. Språket man använder när man tar hand om någon är inte särskilt komplext, även om det är viktigt för att etablera rutiner. Genom att dagligen interagera med ett barn med hjälp av böcker introducerar man automatiskt ett mer komplext språk, och det är därmed oerhört stimulerande för den kognitiva utvecklingen. Studier visar att när barn får ta del av språkets rikedom tidigt i livet påverkar detta inte bara de senare intellektuella förmågorna utan också känslomässiga förmågor som att kunna lösa konflikter i umgänget med kamrater.

Det är de naturliga samtalen, med fokus på verkliga händelser här och nu, som är avgörande för en optimal utveckling. Trots dessa belägg finns det många sammanhang där det inte värderas särskilt högt att prata med små barn. Det finns studier som visar att över 60 procent av alla ytt-

randen som riktar sig till små barn utgörs av ”tomt språk” – fraser som ”sluta med det där”, ”gå inte dit” och ”låt bli den där”. Den här typen av fraser kan naturligtvis vara en nödvändig del av den dagliga interaktionen med ett litet barn. Man har emellertid studerat barn som möts av höga nivåer av ett sådant ”begränsat språk” och dessa studier visar att deras senare kognitiva, sociala och akademiska utveckling påverkas negativt. Vuxna som använder språket på ett effektivt sätt kan stötta och ”underlätta” barnets aktiviteter. Ett barn kan till exempel röra i en pöl med en pinne. I stället för att säga ”Sluta med det där, du blir smutsig!” kan en vuxen säga ”Rör du med pinnen i pölen? Titta på ringarna du gör i vattnet. Kan du göra ringar åt andra hållet? Ja, du kunde!” En sådan reaktion utvidgar ”lärandemiljön” runt den aktivitet som barnet har valt att rikta sin uppmärksamhet mot.

När du läser den här boken är det viktigt att minnas att barnet lär sig *aktivt*, inte passivt. Om barn tidigt får vistas i lärandemiljöer – såväl hemma som på förskolan och i skolan – som präglas av värme, lyhörda och förutsägbara reaktioner och ett rikt språk så kommer deras unga hjärnor att få de bästa tänkbara möjligheterna att utvecklas på bästa tänkbara sätt. Sådana lärandemiljöer främjar alla de fantastiska kognitiva och sociala förmågor som utvecklas så snabbt hos små barn. I återstoden av den här boken diskuterar vi några av dessa förmågor.